

§ 13

La Secció Filològica no admet per catalana la llengua de Balears, Reyne de València, Catalunya occidental ni Catalunya francesa

Si, senyors: la *Secció Filològica* practicament no té per català lo que parlen totes eixes regions, sino just lo que's parla a Barcelona; per ella tot lo que no siga el barceloní, és un dialecte... putrefacte, que no mereix figurar dins els tractats gramaticals que publica del català literari.

La *Secció Filològica* omet de la manera més absoluta dins el seu sistema ortogràfic els problemes d'ortografia característics de les Balears, Reyne de València, Catalunya occidental i Catalunya francesa, com si tals regions llingüístiques no [135] existissen dins el domini català. Lo sistema ortogràfic de la *Secció* és just p'el català de Barcelona o *català central*, com diu En Fabra i companyia. Aquest català es el més tarat i sollat de castellanismes, el més magre, engalavernat, escanyolit i tastanetjador de tots els dialectes catalans. Tot lo que no és aqueixa casta de català, la *Secció Filològica* ho té per dialecte goterrenc fusellador.

Una prova d'això és l'edició que ha feta de la meravellosa versió catalana de *Mireya* d'En Mistral que D^a. Maria Antònia Salvà ha enllestida, immortalisant-se.

D^a. Maria Antònia feu aqueixa versió; vengué a Mallorca el Sr. Carner, la sentí, la demana a la Sra. Salvà, aqueixa la hi dona, ell la presenta a la *Secció Filològica*, la qual acordà fer-ne l'edició. Si D.ª Maria Antònia hagués demanat que li fessen l'edició, l'*Institut* li hauria pogudes posar condicions. Essent l'*Institut* el *demanant*, pertocava estampar el llibre tal com l'autora l'havia enviat. Doncs la *Secció* feu tot lo contrari i de la manera més desconsiderada, arbitrària i irregular. Ademés d'haver feta durar tres o quatre anys l'estampació i haver haguts d'inutilitzar fulls i més fulls tirats, tudant ab això centenars de pessetes, —someterem l'obra literària a una vertadera tortura, capgirant-hi una infinidat de versos, llevant mots i mudant-ne perque no les semblaven prou dignes per

mallorquins o perque no s'usen a Barcelona o perque an el Sr. Carner no li entraven per l'ull dret. Me consta que D.ª Maria Antònia n'estava ben disgustada i que, sols per no fer un desayre [a] *l'Institut*, no se negà a tots aquells retocs i estisorades tan improcedents. La cosa arribà a l'estrem de que devers l'any 1916 jo me creguí an el cas d'anar a D.ª Maria Antònia a protestar-ne come President de la *Secció Filològica*. De manera que l'obra de D.ª Maria Antònia sortí considerablement esmotxada, llevant-li el Sr. Carner i companyia una partida de formes de llenguatge genuinament catalanes substituint-les per formes *barcelonines*, absolutament estranyes a Mallorca, resultant ara dins l'obra un *cocòrum* de formes característiques de Mallorca, entremesclades de formes *barcelonines*, repugnant a les orelles balears, i que han d'induir a error an els lectors fent-los creure en la coexistència de totes aquelles formes dins el llenguatge mallorquí, falsetjant la *Secció Filològica* d'aqueixa manera tan irregular la nostra realitat llingüística, no ab l'idea d'enriquir-la ni aixamplar-la lligítimament, sino just per la pruitja d'*imposar* el *barcelonisme*, baldufenc i baldrumer. I per això en matèria de sons: a) me desterra el sò de [136] *l·l*, no procedent de *ll* llatina: i així, en lloc dels catalaníssims *amel·lers*, *amel·ló*, *vel·lar*, *vel·la*, *vel·lada*, *rol·lo*, *rol·let*, *bal·le*, *espal·la*, *respal·lera*, usats dins les Balears, m'hi clava *ametllers*, *ametlló*, *vetllar*, *vetlla*, *vetllada*, *rotllo*, *rotllet*, *batlle*, *espatlla*, *respatllera*, may usats dins les Balears i moderns fins i tot dins el Principat; b) desterra el sò prepalatal-africat-sonor de *tj*, *tge*, *tgi*, substituint-lo p'el prepalatal-fricatiu-sonor de *j*, *ge*, *gi*; i així en lloc dels catalaníssims *claretgen*, *negretgen*, *copetjaven*, *manotetjaven*, *festetjar*, usats a les Balears i fora de les Balears, m'hi etziba *claregen*, *negregen*, *copejaven*, *manotejaven*, *festejaires*; c) el sò -o (final àtona) el substitueix arbitrariament per -e: i despres de posar *carro* i *amo*, me posa *verre*, *cuir* i *morre* per *verro*, *cuyro*, i *morro*, que deym a les Balears i a moltes altres de bandes fora de Balears; d) de l'adverbi *quant* escapsa la -t final, que a Mallorca ha sonat sempre ben clara, segons l'etimologia llatina, tant si surt de *quantum* com de *quando*. En quant a formes verbals ès feresta la

destrossa que la *Secció Filològica* ha feta dins l'obra de la Sra. Salvà, desterrant-ne formes tan clàssiques i tan catalanes com *enviy* (1a pers. sing. pres. d'*enviar*), *duyt*, *som* (1a pers. sing. del pres. d'*esser*), *duys* (2a pers. plur. pres. de *dur*), *veys* (2a pers. plur. pres. de *veure*), *veyau* (2a pers. plur. d'imperatiu de *veure*), *he* (1a pers. sing. pres. d'*haver*), *tornasses* (2a pers. sing. d'optatiu), *me muyr* (1a pers. sing. pres. de *morir-se*), *tòrcer* (< *torquere*), *sebre* (< *sapere*), *jas!* (2a pers. sing. imperatiu), *mirau* (2a pers. plur. imper.), *estau* (2a pers. plur. pres.), *muyres* (2a pers. sing. subj. de *morir-se*), substituint-les per les formes modernes, may usades a Mallorca, inferiors a les que acap de citar, com *envio*, *dut*, *soc*, *dueu*, *veieu*, *vegeu*, *haig*, *tornesses*, *em mor*, *torçar*, *saber*, *te*, *mireu*, *esteu*, *et moris*; e) foragita les formes *feym* (< *facimus*), *fasseu* (< *faciatis*) i *du* (< *ducit*), que ès lo que deym a Mallorca, i posa *fem*, *feu*, i *duu*, que no les usam i que no son ni més correctes ni més catalanes que aquelles. En quant a sintaxis arriba la *Secció Filològica* an el punible estrem de desterrar la construcció dels pronoms dobles, tradicional dins tots els monuments catalans anteriors an el segle XVI, segons la qual el pronoms *acusatiu* va davant i el *datiu* darrera, v. gr. *ELZE ME va fer morir*, *ELZE s'amaga*, *retornau-LA-ME*, *EL VOS portam*, *haver-LA-ME negada*, substituint-los per les construccions *castellanes*, desconegudes dins Catalunya abans del segle XVI i que encara, gràcies a Deu no han invadida Mallorca, això ès: *un mal vent... M'ELS va fer morir*; *S'ELS amaga*, *retornau-ME-LA*, *US EL portam*, *haver-ME-LA negada*. —I ¿què en direm d'haver [137] desterrat també l'article personal *N'* en construccions com *N'Andreuet*, clavant-hi el barcelonisme *l'Andreuet*? com ho fan els desorientats *barcelonins*. —Passen de mida també els atreviments que ha tenguts la *Secció* en lo de foragitar mots tan catalans com *aucell*, *aucelló*, *aucellada* (< *aucellus*), *ansa* (< *llat. ansa*), *coa* (< *cauda*), *cos* (< *cursus*), *sucar* (pegar-se els bous al front), *corpetó*, *menar*, *res*, *nuu* (< *nodu*), *mancar*, que ès lo que s'usa a Mallorca, substituint-los per *ocell*, *ocelló*, *ocellada*, *nansa*, *cua*, *curse*, *trucar*, *corbetó*, *emmenar*, *re*, *nus*, *demancar*, que a Mallorca no ho han dit may.

I ¿què en direm d'haver fets masculins els mots *ferratge i fel?* que a Mallorca son femenins. Però lo que traspassa les fites de lo grotesc, per no dir grosser, és haver substituït el mot *bes* o *besada* per un mot tan grosser a Mallorca com *petó*, que no ja cap senyoreta com D.ª M.ª Antònia, sino cap persona mitjanament educada usa a les Balears. A les Balears, lo mateix que a casi tot el Principat, tant usen *me, te, se* com *em, et, es*, de manera que tant *inverteixen* com deixen d'*invertir* aqueys pronoms: però la *Secció Filològica* ha declarada guerra d'extermini a *me, te, se*, usant sempre *em, et, es*, i per lo mateix ha desterrades de l'obra de la Sra. Salvà les formes no *invertides*, tan usades a Mallorca, com si a Mallorca just s'usaven *invertides*. —Altres coses podria citar per fer veure els vertaders excessos i atentats que la *Secció Filològica* ha comesos contra l'obra meravellosa de D.ª Maria Antònia Salvà i contra la dignitat de la llengua catalana, conservada a Mallorca com a cap altra regió del domini llingüístic. Crec que ab lo al·legat ja n'hi ha prou per coletgir la sublevadora desconsideració ab que la *Secció Filològica* tracta la llengua de Mallorca, negant-li tan sovint la categoria literària.

Les enormitats que la *Secció Filològica* se permetia contra l'obra de la Sra. Salvà, corregeren de boca en boca devers Barcelona, i se'n entresentí Mn. Llorenç Riber, que, per encàrrec meu, come President de la *Secció*, que li feu l'any 1911, havia traduïda meravellosament en català l'*Eneida* de Virgili i l'havia presentada a la *Secció* per que la hi publicassen segons lo convengut. I ¿què fa Mn. Riber? Per que la *Secció* no cometés contra la seua obra les enormitats comeses contra la de D.ª M.ª Antònia, devers el mars de 1917 demanà a la *Secció* el manuscrit de la seua versió virgiliana, i no hi hagué altre remey que tornar-le-hi. Sens dubte aquesta feta augmentà ferm el prestigi de la *Secció Filològica*.

Però encara hi ha una altra prova més forta del despreci absolut que la *Secció Filològica* sent respecte del català balear, [138] occidental, valencià i de França, despreci que brilla ab llum meridiana dins el *Pròleg, Exposició de l'Ortografia Catalana i Advertiments* que van davant el

Diccionari Ortogràfic, publicat entany a nom de l'*Institut* «sota la direcció de P. Fabra, membre de la *Secció Filològica*».

Així, parlant dels articles, no sols no fa cap menció dels personals *En, Na, N'*, sino que dona per *arcaic* o antiquat *lo* i per corrent *el*, essent així que hi ha molt més territori català que usa l'article *lo* que no *el*. Però com a Barcelona diuen *el*, i p'el Sr. Fabra Barcelona és *lo* que fa lley i *lo* que no's diu a Barcelona, no té dret a l'existència... literària, resulta que ex *cathedra* declara *arcaic* l'article *lo*, i prou.

Parlant dels *pronoms febles*, que diu ell, o *àtones*, que solen dir els filòlegs, no diu mitja paraula dels que s'usen a les Balears i an el Reyne de València, tan lligítims com mai puguen esser-ho els que s'usen a Barcelona i ab tants de títols com aqueys per figurar dins la llengua literària, com son *enze, euze, s·e (=ens); s·e (=eus), lis, elze, elzi*. I tractant de la «combinació de dos *pronoms febles*» i de les «combinacions de tres o més *pronoms febles*», omet absolutament les «combinacions» usades a Mallorca (EL ME *daràs*, ELZE TE *dirà*, du-LO ME, *treu-LA-ME*, EL-SE *menja*, tirar-LO-SE *derrera*, etc.) i an el Reyne de València (*les caires* ELZE LES *pagarà*; ELZE-LA *vullc donar*; LA LI *regalà*; LES LI *prestà*; ELZI LIS *tancaré*; LI HU *vullc donar*; ME HU *dirà*, TE HU *farà*; SE HU *diràn*; *anant-SE-NE; donar-LI-LO; els llibres no puc comprar-LI-US; vaig tornar-LI'U* [el llibre]; *torna-LI-UA* [la]; *dona-LI-LOS*), ben diferents de les formes de Barcelona, ab l'agravant de que suposa que les *combinacions* de *li* ab *les, la, los, lo*, «son habitualment reemplaçades per les *combinacions* dels dits acusatius amb *hi*» (*les-hi, la-hi, los-hi, l'hi*), — essent així que tal «reemplaçament» no té may lloc en tot el Reyne de València ni dins la major part de Catalunya occidental, puys és cosa de Barcelona i de les comarques veines. De manera que ens trobam sempre ab lo mateix: el *barceloní* declarat català *normal*, català *literari*, i a lo que no s'hi conformi, una cosa! Hi ha una altra agravant: les «combinacions» de pronoms, les úniques que s'usen a Mallorca, son les que s'usaven dins tot el territori de la llengua desde que aqueixa brollà a la vida fins an el sigle XVI, que li entrà l'influència castellana, que l'ha deixada que no treu

fesomia. De manera que tot el sistema de combinar els pronoms, davant i darrera el verb, nadiu i característic del català clàssic, de l'edat d'or, la *Secció Filològica* per boca d'En Fabra l'arrecona, el foragita de la Gramàtica, [139] senzillament perquè a Barcelona ja no s'usa per motiu d'haverse estimat més el sistema castellà. De les combinacions de pronoms i partícules pronominals, característiques del català de França, ni una paraula en diu En Fabra en tot el tractat. —I ¿què en direm de la conjugació? Aquí sí que s'accentua el despreci que fa la *Secció Filològica* de les formes verbals catalanes que no s'usen a Barcelona! Just dins una nota (p. 57) i dins l'*Advertiment* 76 retreu de correguda la forma clàssica de primera persona singular present, sense desinència vocal (*jo port, jo començ, jo tem*); i la forma característica del valencià, acabada en -e (*jo porte, jo comence, jo teme*), sense dir res de la forma -i (*jo porti, jo comenci, jo temi*), pròpia del Rosselló, Conflent, Vallespir i casi tota la serra pirinenca desde Cadaqués per Maçanet de Cabrenys, Campmany, Olot, Camprodon, Ripollès i Vall de Ribes. ¿Per què En Fabra ha omesa tal forma, tan llegítima com ho puga esser la barcelonina, que ell dona come *normal*? Les altres formes de present que s'usen a les Balears i a moltes bandes del Principat i que primer eren generals a tot el territori llingüístic (v. gr. *serveisc, traduesc*, etc.), En Fabra les dona per *arcaiques* o *antiquades*, o ni això en diu, ometent-les absolutament (v. gr. *serveys, tradueys*), com si no existissen. Les formes de subjuntiu que no s'usen a Barcelona, però sí a les Balears o an el Reyne de València, ab tot i esser les tradicionals, les clàssiques, —just les posa a redols, respecte d'alguns verbs, suprimint totes les *primeres i segones plurals*, que altra temps s'usaven per tot arreu i ara estàn localisades a les Balears (*dormiguem, dormigueu; fugiguem, fugigueu*); i posa les que s'usen a Barcelona (*dormim, dormiu; fugim, fugiu*), manllevades an el present d'indicatiu. — ¿I de les precioses formes d'imperfet en -iva (v. gr. *ompliva, dormiva*), en -eva (*voleva, feva*), plenes de vida a la Seu d'Urgell, Andorra i dins tot el Pallars, Ribagorça i Tremp, que fan la conjugació catalana tan rica com l'italiana, contrapassant ab això totes les altres llengües neollatines,

¿creys que la *Secció Filològica* ni En Fabra en diguen ni mitja paraula? Doncs res en diuen. Es bo de veure. iCom a Barcelona son desconegudes tals *formes*, cap dret tenen a la vida literària! —Les *formes* de *present d'indicatiu* i de *subjuntiu* i d'*optatiu* dels verbs anomenats *irregulars*, *formes* normals an el Reyne de València i a bona part de Catalunya occidental i a Eivissa, d'una importància capital per la vida de la llengua no figuren tret de qualcuna, dins l'obra de la *Secció Filològica* a on s'espinzellen els *models de conjugació* catalana. Ni la *Secció* ni [140] En Fabra les conten per res ni elze regoneixen cap categoria literària, ab tot i esser tan lligítimes com may ho puguen esser llurs correlatives, corrents a Barcelona. Es lo de sempre: les *formes* de llenguatge no usades a Barcelona, no tenen dret a l'existència, *literàriament* no existeixen, i ivisca la *descentralisació*... literària! —I ara just dos casos més i acap: *havés* i *sebre*. No comprenc com un gramàtic tan eminent com D. Pompeu Fabra pugua arribar a l'increible estrem d'ofuscació de calificar de «inadmisibles» aqueixes dues *formes* verbals. L'optatiu *havés* en lloc de *hagués* no és més que la formació ordinària demunt l'*infinitiu haver* i segons el participi passiu *havut*, que els Professors Bartsch-Koschwitz i K. Appel dins llurs *Chrestomaties* registren del català primitiu; i el Prof. Emili Levy dins *Provenzalisches Supplement-Wörterbuch* (Leipzig, 1890), T. I, p. 112, en retreu aqueix passatge del trovador Izarn, del sigle XIII: «Di me de cal escola as tu aisso *avut* | que l'esperit de l'home cant a lo cors perdut, | se meta en buou, en aze o en moto cornut». L'infinitiu *haver* i el participi *havut* imposen l'optatiu *havés*, així com l'altre participi *hagut* imposa l'altre optatiu *hagués*. De manera que *havés* té dos fonaments i *hagués* just un. Sí, així com de *tèmer*, *fènyer*, *fer*, *sortir*, *fogir* se formaren els optatius *temés*, *fenyés*, *fés*, *sortís*, *fogís*, així de *haver* i *havut* sortí *havés*, per tort que li vengua a D. Pompeu Fabra. *Havés* s'usa a diferents pobles de Mallorca i el trobí a Eivissa, Menorca, Girona, la Bisbal i és segur que caplleua per moltes d'altres bandes. —En quant a *sebre*, no sols s'usa dins totes les Balears, sino que el trobí ben viu a Cadaqués, Tossa, Lloret de Mar, Blanes, Pineda, Canet de Mar i Vilaller, a on, en lloc

de *sebre*, diuen *sabre*. Fa devers deu anys que lo Rt. Rector de Fullea (província de Lleida) m'escrigué que allà deyen *sebre* en lloc de *saber* o *sapiguer*. Es cosa sabuda que *sebre* surt de *săpěre*, d'on, perdent-se la penúltima e i sonorissant-se la p, com intervocàlica, per força havia de resultar *sabre* i després *sebre*. —Aquesta fonc la forma primitiva dins el català que per això feu el futur *sabré*, que s'usa exclusivament dins tot el territori de la llengua, comensant per Barcelona. I ¿què ès el futur de tot verb més que l'infinitiu del verb encoblat ab el present de *haver*? *Sabre-he* = *sabré*. ¿Com idò D. Pompeu Fabra ès anat tan tapat, cometent la pífia de declarar «inadmissible» una forma d'infinitiu que ès vivíssima dins tot el territori de la llengua, comensant per Barcelona? Aquesta tonversa li ha feta pegar el seu furiós barcelonisme. No la podiem esperar d'un gramàtic com ell una tonversa tan feresta. Sí que ès fatal el *barcelonisme!* [141]

Per no allargar massa, passaré per alt la partida de *formes flexives* i de derivació, característiques del català de França, de les quals no fa En Fabra la més petita menció, ab tot i esser tan lligítimes com les de Barcelona.

Tot això que demunt-demunt toc, demostra que la *Secció Filològica* ab lo seu oracle D. Pompeu Fabra en lloc de anomenar-se *Institut de la Llengua Catalana*, lo propi seria anomenar-se *Institut de la Llengua Barcelonina*, però encara no la usual dels barcelonins sino just així com la s'ha engirgolada D. Pompeu Fabra. Així mateix ès un cas de *sectarisme* com pocs n'hi haja haguts may baix de la capa de Deu!

De manera que aqueix senyors de la *Secció Filològica* seràn tot lo inimics que ells vulguen del centralisme polític, administratiu, llingüístic i literari de Madrid; però ells de fet son els grans *centralistes* de Barcelona: pretenen erigir un centralisme llingüístic a Barcelona tant o més furiós, mal-fent, esquerrà, absurd, sensa cap ni peus i sublavador que el de Madrid. No! els *centralistes* d'allà dessà l'Ebre no son arribats a la feresta atrocitat de centralisar el castellà a Madrid. Els de la *Secció Filològica* resulten més *centralisadors*, pretenint *centralisar* el català a Barcelona ab

llur bàrbara teoria de que el català de Barcelona és el *català normal, literari*, i que el català de totes les altres regions és dialecte brossenc inadmissible, tirador. ¿Hi poden consentir may en res d'això totes les altres regions catalanes? No i mil voltes no! ¡Guerra, doncs, an aqueix *centralisme* de la Llengua Catalana! La dignidad de totes les regions catalanes rebutja, condemna i anatematisa tal *centralisme*!

§ 14

La meua actitud devant la comunicació de 2 de juliol. Estranya intervenció del Sr. Puig i Cadafalch an el conflicte

M'arribà aquesta comunicació crec que dia 6 de juliol.

En vista de la seua gravetat resolguí no dir-ne res absolutament a negú ni fer-hi res fins que fos passat un mes, a fi de poder obrar ab tota serenitat, indispensable a l'home per no esgarriar-se. Després, per que no m'inculpassen de desatenció, escriguí dia 18 de juliol an els senyors de la *Secció* que *me donava per notificat* i res pus.

Abans de cumplir-se el mes d'haver rebut dita comunicació, se morí per la nostra desgràcia i de tot Catalunya aquell home [142] incomparable, un dels més grans i benemèrits que may haja tenguts la nostra Pàtria l'Exm. Sr. D. Enric Prat de la Riba, al cel sia ell i tots los morts i considerí que llavò no era oportú moure res i que s'imposava guardar lo menys un mes de dol. Així ho fiu. La primeria de setembre agaf tres del meus millors amics, cap d'ells subaltern meu, sino iguals en categoria, elze cont lo que me passava ab els senyors de la *Secció Filològica* i tots tres a l'acte i sensa baubetjar mica me digueren que havia de presentar la dimissió de President de tal *Secció* devant l'*Institut* en ple, i no voler sebre res pus de tal gent que tan inconsideradament m'havien tractat. Durant tot el setembre i octubre compromissos literaris i d'altra casta m'aturaren de donar passa, perque, havent-la de fundar, havia mester una partida de dies per fer-ho.